

Arquitectura contemporània i món clàssic

L'esdevenir insuportable de l'home

Ramon Ripoll i Masferrer (arquitecte i professor de la UdG)

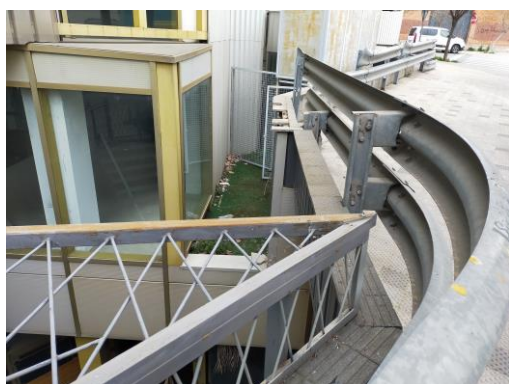
Analitzar una manifestació cultural actual (pintura, escultura, música o arquitectura) sovint implica acceptar un principi clar, trencador i fonamental. Per exemple el de: vivim en un món insuportable i necessitem crear una realitat suportable. Si donem com acceptable aquesta afirmació, primària i elemental, el més important que estem fent d'entrada és diferenciar món i realitat. En aquest cas el món és l'incontrolable regit per lleis alienes a l'home com és el caos i la regeneració (naturals) i la realitat és el controlable regit per lleis humanes com són la tècnica i el llenguatge (artificials). Una diferència sorprenent, estimulant i plena de possibilitats. Dos conceptes (món i realitat) rellevants, ja que els trobem en tots els períodes de la història de l'home, i complementaris, ja que són totalment indispensables per la vida humana. Llavors té molt d'interès entendre la manera que cada generació inventa una realitat que fa suportable la vida humana, i encara és més interessant conèixer els mecanismes que cada període cultural utilitza per penetrar i fer permanence aquesta nova realitat inventada dins el món existent (RIPOLL, 2018, 26). La manera com s'inventa una nova realitat, com s'introdueix en el món i com s'assegura la seva permanència en ell; és un exercici interessantíssim que proposem aplicar-lo,

en aquest article, per veure les fortaleces i les debilitats de l'arquitectura actual i que hauria d'aprendre d'èpoques pretèrites (per exemple de la cultura clàssica).

Hi ha tres pensadors que, a través de les seves investigacions, ajuden a explicar algunes característiques profundes de la creació arquitectònica actual que són: Nietzsche (món), Parmènides (realitat) i Zubiri (relació món-realitat). Sembla evident que, segons la majoria d'obres realitzades en les dècades recents, els esforços s'han centrat en l'últim aspecte (relació món-realitat) i, per tant, majoritàriament els professionals, professors i divulgadors d'arquitectura entenen la seva creació com a relacional i, per tant, funcional (relació necessitat-solució). Això explica que majoritàriament les propostes arquitectòniques actuals es limiten a ser dialògiques amb l'objectiu d'unir certes incomoditats del món existent (programa de necessitats) amb certes comoditats d'una realitat nova (solucions espacials). Això comporta, com alguns ja poden entreveure, un excés d'atenció al funcionalisme parcial desatenent tant les necessitats radicals (concepte profund de món) com les solucions definitives (concepte profund de realitat).

FIGURA 1: Fotos estat actual d'abandonament d'un edifici altament relacional i de gran capacitat de penetració en el món, però amb greus dificultats de permanèixer en ell. Hotel Ciutat d'Igualada, Baillo-Rull. Igualada, 2003 (Fotos: R.Ripoll).

D'aquesta manera la creació arquitectònica actual (relació superficial entre funció-solució) podem considerar-la parcialment acceptable, ja que resol les incomoditats més pràctiques dels individus mitjançant un mètode ben particular de disseny intuïtiu i racional alhora. Una manera de decidir molt interessant però incomplet, que és semblant al defensat per alguns pensadors que donen importància tant el sentir de l'home-animal (a partir de les impressions) com el sentir home-humanitzat (a partir de la intel·ligència). En aquest cas la intel·ligència sentint (ZUBIRI, 1982, 13 / 1986, 27) encaixa bastant bé amb el tipus d'aprehensió utilitzat en l'arquitectura actual per crear solucions relativament funcionals, relativament pràctiques i relativament personalitzades. Uns resultats sorprenents i alhora limitats a causa de la visió immediata d'aquest plantejament (funcionalisme superficial). Un funcionalisme pràctic que li costa qüestionar les disfuncions d'incomoditat profunda del món (no s'atreveix a definir el món com a radicalment incòmode), com tampoc investiga amb profunditat les solucions transcendentals (no s'atreveix a cercar una realitat definitivament còmoda). Llavors no van del tot desencaminats els qui critiquen l'escàs esforç que encara realitzen els arquitectes actuals per donar una resposta rigorosa a les preguntes que tots ens fem continuament: en quin món vivim?, i en quina realitat necessitem viure?

Cal acceptar que la major part de l'arquitectura actual li costa tractar amb profunditat aquestes dues qüestions. Respecte a la primera pregunta (en quin món vivim) cal recordar que la responen, de manera brillant, alguns pensadors existencialistes del segle XX sobretot quan descriuen el món actual com un conjunt de turbulències i el defineixen com a monstre i força, sense principi ni fi, no augmenta ni disminueix i, sobretot, que crema i no es consumeix. Per tant, el veuen com un món que constantment es transforma (no té forma) i està envoltat del no-res (NIETZSCHE, 2001, 70-71). No hi ha dubte que alguns els desespera tanta negativitat i desolació, però segur que a la majoria ens esperona aquests

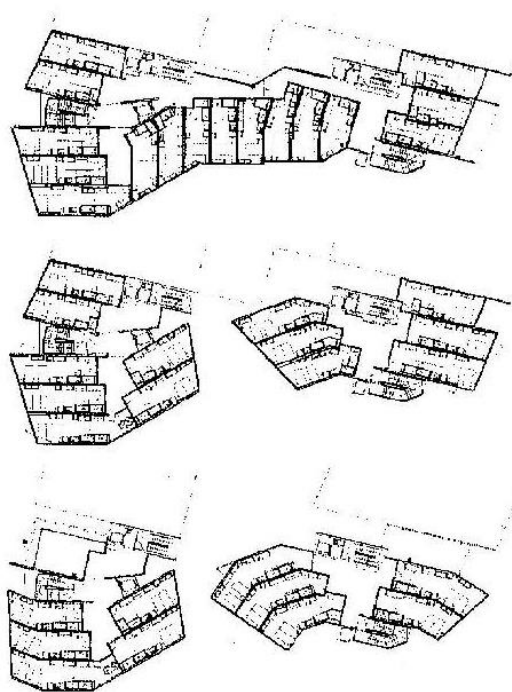

FIGURA 2: Plantes de l'Hotel Ciutat d'Igualada, Bairo-Rull. Igualada, 2003.

tipus de descripcions descarnades, suggeridores i estimulants (el tema de la contemporaneïtat en el pensament actual). Una anàlisi esfereïdor, sobre el món que ens envolta, que no deixa indiferent a ningú i posa en evidència a tothom per la dificultat de la seva concreció artística i sobretot arquitectònica. Això justifica que siguin pocs els arquitectes, que en les últimes dècades, s'hagin atrevit a investigar el concepte radical de món (mundanització arquitectònica). Ghery, Miralles, etc. són alguns d'aquests autors que han intentat entendre que vol dir penetrar dins el món, intentant superar el programa de necessitats ordinàries conegudes per tal d'incorporar impressions, suggeriments, forces i necessitats extraordinàries desconegudes. Unes funcions noves que transformen el llenguatge arquitectònic de manera sorprenent. Un deconstructivisme que capta, com altres tendències

arquitectòniques, un món salvatge fet d'impressions successives (instints del món). Potenciar la instintivitat del món és un mètode de treball interessant malgrat crea una arquitectura efímera, ja que resolt només temporalment la suportabilitat del nostre món.

Respondre la segona pregunta (en quina realitat necessitem viure) és, sens dubte, el gran tema de reflexió dels últims pensadors presocràtics. Cal recordar que aquests cerquen, de manera incisiva, solucions intemporals i definitives per suportar el món, mitjançant el pensament profund del que és permanent. Aquests filòsofs, de l'Antiga Grècia, demostren l'existència d'una realitat estable i estàtica paral·lela al món inestable i canviant. En aquest sentit són importantíssimes les reflexions de Parmènides fonamentades en el mètode basat en la raó (inductiu-deductiu) capaç de concebre una realitat unitària, homògena, immòbil i constantment permanent (POPPER, 1999, 31). A alguns els pot sorprendre tanta immobilitat i permanència, però al final tots acabem acceptant que en el nostre interior hi ha una realitat que, per petita que sigui, tendeix a mantenir-se constant en la nostra manera de ser personal i fins i tot col·lectiva a través dels anys (el tema de l'ésser del pensament clàssic). Ve a dir que és impossible que jo sigui totalment diferent del que era fa un any i, per tant, hi ha alguna cosa que continua constant dintre meu. Malgrat aquesta evidència, la identificació de la realitat que permanence costa trobar la seva concreció arquitectònica. Això justifica que siguin poquíssims els arquitectes que, en les últimes dècades, hagin investigat radicalment el que permanence (permanència arquitectònica). Ando, Zumpthor, etc. són alguns d'aquests autors que intenten entendre que vol dir permeneixers dins el món, cercant senyals, signes i símbols que evoquen realitats immòbils. Plantegen preguntes i problemes importants per tal de crear espais ideals, sagrats i seculars alhora (ANDO, 2003, 23) que permetin als individus, i a la societat, a dialogar amb la força immutable del lloc.

Els tres conceptes comentats (relació, món i realitat) els trobem actualment en l'arquitectura de manera molt parcial, fragmentada i sobretot desconnectada. Llavors la potenciació, profundització i sobretot complementació entre tots ells és, sens dubte, un camí de possibilitats il·limitades, perquè suposa

barrejar tres conceptes, tres actituds i tres mètodes que permeten afrontar els problemes de l'arquitectura segons un principi de conscient claredat (VV.AA (ROGERS), 1980, 30). Alguns arquitectes ho han aconseguit amb resultats més que acceptables com són: Campo Baeza, Moura i, fins i tot, els guardonats del premi Pritzker: Lacaton-Vassal. Llavors recuperar la raó profunda dels clàssics, o el logos que permanenceix, no solament és possible sinó necessari, ja que l'arquitectura es el lloc de trobada del cel i la terra, lleuger i pesat, llum i foscor... (CAMPO BAEZA, 2010, 15). Crear una arquitectura senzilla per fora i lluminosa per dintre (radicalment relacional, radicalment mundana i radicalment transcendent) pot ser la clau per contrarestar l'esdevenir insuportable de l'home.

BIBLIOGRAFIA:

- ANDO, Tadao (2003). Conversaciones con Michael Auping. Barcelona: Gustavo Gili.
- CAMPO BAEZA, A. (2010). Pensar con las manos. Buenos Aires: Editorial Nobuko.
- NIETZSCHE, Friederich (2001). Estética y teoría de las artes. Madrid: Editorial Tecnos.
- POPPER, Karl. (1999). El mundo de Parménides. Ensayos sobre la ilustración presocrática. Barcelona: Paidós.
- RIPOLL, Ramon (2018). Preguntas incómodas. La estética oculta de la arquitectura contemporánea. Madrid: Editorial Adarve.
- VVAA (ROGERS) (1980). Arquitectura racional. Madrid: Alianza Forma.
- ZUBIRI, Xavier (1982). Inteligencia y logos. Madrid: Alianza Editorial.
- ZUBIRI, Xavier (1986). Sobre el hombre. Madrid: Alianza Editorial.

(Aquesta investigació s'ha publicat a la revista: BAP Bernardes Art i Pensament. Revista de cultura contemporània. Girona, juliol de 2021)

